

Newid gyda'r oes

Many people love the timeless atmosphere of Loggerheads Country Park. But this a landscape yn newid yn barhaus - ac mae wedi bod yn gwneud hyn yn ers milllynan o flynyddoedd!

350 millwn o flynyddoedd yn ôl, roedd Loggerheads mewn mdr cymes trofannol filioedd o fillitroedd o'r fan hyn.

20,000 o flynyddoedd yn ôl, roedd Loggerheads o dan haenen drwchus o rew.

200 mlynedd yn ôl, roedd Loggerheads yn ardal ddiwydiannol a busy industrial area. Thousands of tons of lead and zinc were mined here in the 18th and 19th centuries.

Erbyn y 1920au, roedd pobl yn dod i Loggerheads ar deithiau bus o Lerpwl.

Erbyn heddiw, mae pobl yn mwynhau cregliau mawreddog Parc Gwledig Loggerheads, ei hanes diddorol a'i fwyd gwyllt pwysig. Mae'r gwasanaeth cefn gwlad, gyda chymorth gwyfodolwyr, yn gweithio'n galed i sicrhau bod y Parc yn dal yn lle arbennig ar gyfer bywyd gwylt a phobl a'i dyfodol.

Today Loggerheads Country Park is enjoyed for its dramatic rocks, vibrant history and important wildlife. The countryside service, gyda'r help of volunteers, work with the help of volunteers, work chymorth gwyfodolwyr, yn gweithio'n galed i sicrhau bod y Parc yn dal yn lle arbennig ar gyfer bywyd gwylt a phobl a'i dyfodol.

Changing times

Yr Hydref

Yn yr hydref, mae dail y coed yn newid eu lliw o'r naill ddiwrnod i'r llall. Daw adar ac anifeiliaid i gasglu aeron y ddraenen wen, eirin tagu, hadau a chnau i'w cadw ar gyfer y gaeaf. Gwelwch niwl y bore'n codi'n glytiau a barrug cynnar yn disgleirio yn y glaswellt wrth i bincod hela. Mae sgrech y coed yn casglu cnau a'r dringwr bach yn dringo coed yn chwilio am bryfetach yn y rhisgl. Caiff plant chwarae yn y carped trwchus o ddail lliwgar, crensiog.

The incredible colours of the autumn leaves continually change. Birds and animals gather hawthorn berries, sloe berries, nuts and seeds to store for winter. Mists and early frosts glitter in the grass while finches hunt. Jays collect nuts, and tree creepers creep up trees searching for insects and bugs in the bark. Children play in the thick layer of crunchy colourful leaves.

Autumn

Mae Loggerheads mewn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig ac Ardal Cadwraeth Arbennig gan fod y cynefinoedd, y bywyd gwylt a'r ddaearog o bwysigrwydd rhyngwladol.

Loggerheads is within a Site of Special Scientific Interest and a Special Area of Conservation because its habitats, wildlife and underlying geology are internationally important for conservation.

Cap inc carpiog Shaggy inkcap

Mochyn daear Badger

Coch y berllan Bullfinch

Crydro ymhellach... Explore further...

Maer Parc Gwledig Loggerheads Country Park lies within the Clwydian Range. Daw lluo ym Mryniau Clwyd. Daw lluo o bobl i gasglu a mwynhau'r Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol. Ceir cadwyn o gopaon, llawer ohonynt mewn gwisg borthor hardd o rug, ac many clad in purple-heather moorland, is topped by Britain's most dramatically situated hillforts. Mae Twr y Jivbill yn sefyll ar ben Moel Famau, set y man uchaf ym Mryniau Clwyd, ar uchder o 554m. Parciau Gwledig Loggerheads a Moel Famau yw calon Bryniau Clwyd ac ym mae Llwybr Clawdd Offa yn rhedeg o'r naill ben i'r llall.

Visit the Clwydian Range Centre for information about where and how to enjoy the Clwydian Range and surrounding countryside.

Nganhafon Bryniau Clwyd.

www.denbighshircounty.org.uk
www.denbighshircounty.org.uk
www.visitchwydianrange.co.uk

Parc Gwledig Loggerheads Country Park

Llwybr Pen y Clogwyn a Llwybr Cilan yr Afon Cliff Top Trail & Riverside Trail

Y Gwanwyn

Daw egin newydd i'r golwg a chawn groesawu llygaid Ebrill a briallu cynnar wrth i ddail ifanc y rhedyn ymagor yn yr haul gwanllyd. Gwelwn y glöynnod byw cyntaf a chroesawu'r siff-saffod â'u cân gyfoethog yn ôl i'r fro. Mae arogl cryf garlleg gwylt i'w glywed yma a thraw a daw clychau'r gog yn garped ar lawr a blodyn prin cwllwm cariad i flodeuo.

New shoots emerge, revealing lesser celendines and early primroses and fern fronds unfurl in the pale sunlight. The first butterflies appear and the chiff-chaffs return with their vibrant song. The pungent scent of wild garlic infuses the air while delicate bluebells emerge and the rare herb paris begins to flower.

Spring

Gwybedog brith Pied flycatcher

Mantell paun Peacock butterfly

Blodyn y gwynt Wood anemone

Cwllwm cariad Herb paris

Croeso i Barc Gwledig Loggerheads

Portl i Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd.

Maer pobl leol ac ymwelwyr yn meddwl y byd o Loggerheads. Bu pobl yn mwynhau dod yma am dro ers dros ganrith.

Maer Llwybr Pen y Clogwyn yn datl gylch sy'n rhedeg am filltir yn un o'n a 1/2 mile stroll along the River Alyn, through rich woodland and onto the limestone cliffs with amazing views across y cewch fwyhau golygyddedd gwych o Foel Famau.

Maer Llwybr Cilan yr Afon yn ddolen hamer milltir sy'n addas ar gyfer cadeiriau olwyn a choesthus babanod, ar hyd yr afon trwy Valley.

The Riverside Trail is a 1/2 mile loop, suitable for wheelchairs and pushchairs, along the river through the lush wooded Alyn Valley.

Synhwyrau a thymhorau

Maer digon i'w weld, ei glywed, ei arogl i a'i gyffwrdd yn Loggerheads yn mhob tymor. Os dewch yma ar wahanol adegau o'r flwyddyn, byddwch yn siwr o ddod ar draws rhywbeth newydd.

Loggerheads is loved and cherished by locals and visitors and has been a favourite beauty spot for over a 100 years.

Loggerheads is loved and cherished by locals and visitors and has been a favourite beauty spot for over a 100 years.

Gateway to the Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty.

Y Gaeaf

Dyma adeg ardderchog i weld adar yn y coed noeth yn pigo hadau ac aeron iorwg.

Mae bronwennod y dŵr yn hela yn rhuthr yr afon lawn, eirllysiau'n ymwthio trwy'r ddaear galed, blagur duon melfedaidd yr onnen yn disgwyl am y gwanwyn ac olion traed anifeiliaid i'w gweld yn yr eira. Mae'r ddaear rewllyd yn sgleinio yn yr heulwen isel a lluo o ymwelwyr llwglyd yn gwledda ar y bwrdd adar.

A great time of the year to see birds in the skeleton trees feeding on seeds and ivy berries. Dippers hunt in the full flowing river while snowdrops, velvety black ash buds and animal tracks stand out in the snow.

Ice crystals sparkle in the low sunlight and the bird table has flocks of hungry visitors.

Winter

Blaguryn onnen Ash bud

Gallwch gyrraedd **Ceunant y Cythraul** trwy ddilyn Llwybr y Lît, sydd heb wyneb caled, o'r Parc am ryw hanner milltir, tua hanner awr o gerdded hamddenol.

The dramatic **Devil's Gorge** can be visited by following the unsurfaced Leete Path out of the Park for about 1/2 mile/hour.

Mae'r **onnen**, y **dderwen** a'r **llwyfen lydanddail** yn ffynnu yma ac yn tyfu'n naturiol yn y priddoedd calchog. Plannwyd coed eraill, fel y ffawydden a'r llarwydden, i gynhyrchu pren. Ceir digonedd o goed sycamor yma ac mae angen rheoli'r coed yn ofalus i gadw'r cydbwysedd cywir yn y coetir arbennig hwn.

Ash, oak and wych elm trees thrive here and grow naturally on the lime-rich soils. Other trees such as beech and larch were planted as a timber crop. Sycamore trees are plentiful and careful management is needed to keep the balance right in this special woodland.

Bôn-docio. Caiff rhannau o'r coetir eu torri gan wirfoddolwyr mewn trefn dros nifer o flynyddoedd i greu ardal sy'n addas ar gyfer amrywiaeth o fywyd gwyllt. Defnyddir y coed a dorri i lunio ffensys yn y parc.

Coppicing. A section of woodland is cut down by volunteers in sequence over a number of years to create a mosaic of woodland for wildlife. The cut wood is used to weave fences in the park.

Yn yr haf, mae **llennyrch y coed** yn llawn bywyd, gyda sioncod gwair, gwenyn a glöynnod byw fel y brithribin gwyrrd a'r gwibiwr brith sy'n eitha prin.

Woodland glades are buzzing in summer, with grasshoppers, bees and butterflies such as green hairstreaks and the rare grizzled skipper.

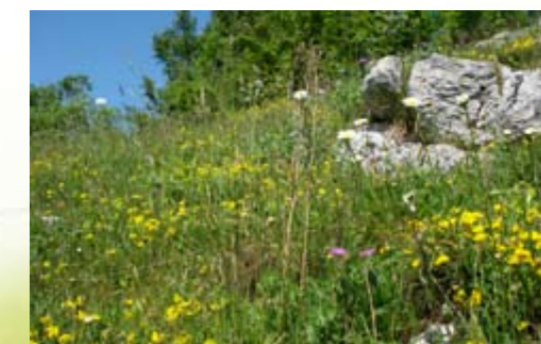
Gwibiwr brith
Grizzled skipper

Mae **coed a changhennau marw** yn gynefinoedd gwyh ar gyfer gwahanol fathau o bryfatach a ffyngau. Maent hefyd yn gysgod ar gyfer anifeiliaid bach ac yn lle i adar nythu.

Dead trees and branches are fantastic habitats for many different kinds of insects and fungi. They also provide cover for small mammals and nesting sites for birds.

Cedwir y **glaswelltir calchfaen** ar ben y clogwyn yn fyr ac yn ddi-brysgwydd gan gwningod a gwirfoddolwyr ac mae hyn yn helpu blodau gwyllt hardd a liwgar fel gruw gwyllt, troed yr iâr a'r cor-rosyn i ffynnu.

Limestone grassland on top of the cliffs is kept short and scrub-free by rabbits and volunteers, which helps the beautiful and colourful wildflowers like wild thyme, bird's foot trefoil and rock rose to thrive.

Mae **Pig yr Aran Ruddgoch** yn un o flodau gwyllt harddaf Loggerheads. Yn yr hydref, mae'r dail yn goch ac yn debyg i big garan neu grychudd.

Bloody Cranesbill is one of Loggerheads' most dramatic wildflowers. Its name describes its red autumn leaves, not the purple flowers!

Anghydfod dros hawliau mwngloddio a roddodd yr enw Loggerheads i'r Parc. Mae **Carreg Carn March Arthur** yn garreg derfyn sy'n nodi ffiniau'r siroedd a elwir erbyn hyn yn Sir y Fflint a Sir Ddinbych. Codwyd y plac uwchlaw'r garreg ar ôl i'r anghydfod gael ei ddatrys ym 1763. Dywedir bod ôl carn ceffyl y Brenin Arthur ar y garreg ar ôl iddo neidio o ben Moel Famau!

A dispute over mining rights gave the Park the name Loggerheads. **Carreg Carn March Arthur** is a boundary stone marking the borders of the counties now called Flintshire and Denbighshire. The plaque above the stone was erected following the resolution of the dispute in 1763. The stone is said to bear the hoof print of King Arthur's horse, following a leap from Moel Famau!

Mae **Afon Alun** yn llifo trwy'r dyffryn dwfn hwn ar ei ffordd i ymuno ag Afon Dyfrdwy ger Wrecsam. Fel llawer o afonydd sy'n llifo dros galchfaen, mae Alun yn sychu weithiau pan fydd dŵr yn brin. Mae'r afon yn diflannu o dan y ddaear, trwy lyncdyllau i ogofâu ac afonydd tanddaearol dwfn.

The River Alyn runs through this deep valley on its way to join the River Dee near Wrexham. Like many rivers over limestone, the Alyn sometimes dries up when river water flow is low. The river disappears underground, through swallow holes, down to underground caves and rivers deep below in the limestone.

Gwelir **bronwennod y dŵr** yn hela ymhlith cerrig mawr yr afon. Gwylwch nhw'n gwneud eu ffordd i fyny'r afon gan chwilio am bryd blasus.

Dippers hunt among the rocks along the river. Watch them working their way upstream, bobbing up and down, seeking tasty morsels.

Mae **Llwybr y Lît** yn dilyn sianel ddŵr a luniwyd ym 1824 i osgoi'r llyncdyllau yn yr afon a sicrhau cyflenwad parhaus o ddŵr i'r olwynion dŵr ar hyd y dyffryn. Roedd yr olwynion hyn yn gyrru pypmiau a oedd yn draenio dŵr o'r cloddffeydd.

The Leete Path follows the route of a man-made water channel that was built in 1824 to bypass the swallow holes in the river and maintain a constant supply of river water to the waterwheels along the valley. The waterwheels drove pumps which drained water from the mines.

Ffossil braciopod
Brachiopod fossil

Mae **clogwyni calchfaen** yn ymgodi'n uchel uwchlaw llwybr glan yr afon. Yn y calchfaen carbonifferaidd, mae olion ffosiledig miliynau o greaduriaid y môr a oedd yn byw yma 350 o filiynau o flynyddoedd yn ôl.

Limestone cliffs tower above the footpath beside the river. This Carboniferous limestone has the fossilized remains of millions of marine animals that lived here 350 million years ago.

Agorwyd **gerddi te** ger Afon Alun ym 1926 gan y Crosville Bus Company a buont yn trefnu triapiau siarabáng yno o Lerpwl.

The Crosville Bus Company opened the **tea gardens** beside the River Alyn in 1926, as a destination for their charabanc trips from Liverpool.

Mae **melin ddŵr Pentre** dros 200 oed. Dros y blynyddoedd bu'n gyrru peiriannau a oedd yn malu grawn yn flawd, yn torri coed ac yn cynhyrchu trydan. Cafodd y felin ei hadfer yn y 1980au ac erbyn hyn mae'n gartref i ystumod lleiaf.

Pentre water mill is over 200 years old. Over the years it has powered machinery that ground corn into flour, cut timber and generated electricity. The mill was restored in the 1980s and is now home to protected pipistrelle bats.

Mae croeso i bobl ystyriol ddod â'u cŵn i Loggerheads.

- Cadwch eich cŵn o dan reolaeth ofalus yn y Parc.
- I'r bag ac i'r bin!
- Cadwch eich ci ar dennyn o gwmpas y Gerddi Te.

Loggerheads welcomes considerate dog walkers.

- Keep dogs under close control in the park.
- Bag it & bin it!
- Please keep your dog on a lead around the Tea Gardens.